

Л.В. Клименко, к.е.н.;
Уманський державний аграрний університет

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ
ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ ГАЛУЗЕЙ АПК**

Постановка проблеми. За умов адаптації України до вимог СОТ інтереси економічної безпеки держави визначають необхідність зміцнення експортного потенціалу. Нагальною проблемою є відновлення втрачених та утримання нових експортних позицій. Важливими резервами при цьому є зменшення рівня монополізації економіки, забезпечення прозорості економічного середовища, сприяння узгодженим діям вітчизняних суб'єктів господарювання, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності продукції на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У розробку теоретичних і практичних аспектів дослідження конкурентоспроможності, зокрема, проблеми формування та розвитку ринків продовольства, значний внесок зробили С.М. Кваша, Б.А. Мельник, П.Т. Саблук, І.Н. Топіха, Шпичак О.М., Ф.О.Ярошенко та інші.

Формування цілей статті. Не вирішеними залишаються проблеми ефективного державного регулювання і фінансової підтримки розвитку експортоорієнтованих галузей АПК, що сприяють підвищенню міжнародної конкурентоспроможності аграрної економіки.

Виклад основного матеріалу. Ріст обсягів виробленої продукції змушує багатьох вітчизняних виробників вести пошук нових ринкових ніш і брати участь у глобальних ринках. Вітчизняні товаровиробники відчують на собі тиск міжнародної конкуренції при здійсненні експортних поставок, або за умов насиченості місцевих ринків імпортованою продукцією. При цьому експортери опиняються в умовах жорсткої міжнародної конкуренції [1, с. 149].

Міжнародна конкуренція значною мірою відрізняється від внутрішньої, що визначається різними економіко-правовими засадами підприємницької діяльності, особливостями регіональних та національних стандартів якості, рівнем втручання уряду окремих держав та економічних угруповань, кон'юнктурою зарубіжних ринків [2].

Проявом відхилення від моделі досконалої конкуренції та ефективної організації ринку, вважається наявність економічних агентів, які володіють ринковою силою і мають контроль над ціною на окремі види продукції. На нашу думку, слабкі ринкові позиції сільськогосподарських виробників на експортних ринках є результатом відсутності належних механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної сфери. Так відсутність належної організації ринку цукру призвела до зниження зацікавленості сільськогосподарських виробників у вирощуванні цукрових буряків, скорочення кількості переробних підприємств, збільшення обсягів імпорту цукросировини та різкого росту цін на готову продукцію в роздрібній торгівлі. Застосування конкурентних стратегій зарубіжними підприємцями призвело до витіснення українських виробників цукру з російського ринку. Вирішальними факторами та критеріями конкурентоспроможності при цьому є ціна та якість продукції [3].

Недосконалість дієвих механізмів забезпечення конкурентоспроможності окремих галузей сільського господарства може супроводжуватися посиленням залежності від зарубіжних постачальників сировини, як це спостерігається у вівчарстві. Послаблення ринкової сили вітчизняних виробників проявляється у збільшенні обсягів імпорту та підвищенні рівня цін на імпортовану вовну. Проте, завдяки використанню протекційних заходів вдається утримувати стабільність на ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки, незважаючи на те, що загалом рівень підтримки в цій галузі є нижчим, порівняно з країнами ЄС [1].

Умови зовнішньої торгівлі значною мірою визначаються тим, які обсяги імпортованих товарів країна можна отримати на світовому ринку за

експортовану продукцію еквівалентної вартості. Аналізуючи динаміку коефіцієнта покриття експортом імпорту, можна відзначити тенденцію зниження рівня даного показника по продукції тваринництва.

Розвитку експортних можливостей перешкоджає також невідповідність сучасним вимогам усієї інфраструктури: складських приміщень, транспортних засобів, обладнання та устаткування в портах тощо [3].

В умовах економічної кризи, фінансових труднощів, зменшення ємності національного ринку аграрні формування змушені збувати сільськогосподарську продукцію за надто низькими цінами як на внутрішньому, так і на світовому ринку. Тому важливо застосовувати, науково обґрунтовані підходи до проблем зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері.

В економічній теорії знайшли відображення різні точки зору щодо стратегії виходу підприємств на зовнішній ринок. Глобальне конкурентне економічне середовище вимагає певних навичок та витрат для забезпечення входу до окремих світових ринкових сегментів. Підтримка певного рівня конкурентоспроможності вимагає постійного поліпшення якості продукції, вдосконалення методів виробництва, менеджменту та маркетингу. Адже розширення збуту продовольства вітчизняних виробників в інших країнах є передумовою ефективного використання земельних ресурсів, транспортних засобів, сфери переробки, потужностей портів та розвитку інших галузей, які завершують процес формування доданої вартості. Нарощування глобального маркетингового потенціалу в агропромисловому комплексі матиме мультиплікативний ефект, генеруючи економічну активність в інших сферах. Освоєння експортних ринків справляє безпосередній позитивний вплив на внутрішню кон'юнктуру та доходи суб'єктів аграрного підприємництва. Особливо важливо збільшувати на світовий ринок поставки видів продовольства з високою вартістю. Адже вигідніше експортувати продукти переробки, а не

сировину. Слід досягти орієнтації внутрішньої та зовнішньої торговельної політики на довгострокову перспективу [1].

Спроможність налагодити виробництво продукції та реалізувати її на внутрішньому та світовому ринках, виграючи в конкурентній боротьбі з іншими підприємствами, може стати передумовою конкурентоспроможності окремих підприємств. Особливо важлива при цьому здатність продавати товари зарубіжним покупцям принаймні за цінами потенційних постачальників. Одним із джерел глобальних конкурентних переваг є досвід роботи в умовах світових продовольчих ринків. Економія за рахунок масштабів виробництва та постачання є вагомим фактором ефективності зовнішньоекономічної сфери. На рівень конкурентоспроможності країни на світовому ринку також впливають товарна диференціація та мобільність виробництва.

Розв'язання проблеми формування експортного потенціалу залежить також від забезпечення привабливості інвестиційного клімату в АПК України. Низький рівень рентабельності виробництва, скорочення кількості техніки та сільськогосподарських машин свідчить про відсутність сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері. Тому залучення до участі в діяльності глобальних ринків шляхом обміну товарами, інвестиціями та технологіями може супроводжуватися підвищенням продуктивності ресурсів [4].

Забезпечити усвідомлення суспільних інтересів та відображення глобальних цілей дозволяє система управління, спроможна обирати пріоритети та конкретні методи для розв'язання зовнішньоекономічних проблем. Дотримання напрямів обраної політики передбачає широкий спектр механізмів. На нашу думку, освоєння глобальних маркетингових ніш можливе за допомогою формування експортоорієнтованих регіональних виробничих кластерів. Поглиблення інтеграції є передумовою застосування сучасного обладнання, підвищення технологічного рівня виробництва, пошуку надійних ділових партнерів за

рубежем. За рахунок підтримання міжнародних зв'язків та створення єдиного торгового знаку суб'єктам ринкових відносин окремих галузей агропромислового комплексу можна досягати успіху за умов інтенсивної конкуренції на регіональному, міжрегіональному та світовому ринках [2].

Важливим напрямом адміністративного регулювання аграрної сфери є розробка системи стимулювання виходу аграрних формувань на світові ринки збуту, а також удосконалення механізмів розрахунків за продукцію.

На наш погляд, слід активніше використовувати технічні стандарти якості з метою захисту внутрішнього ринку від неякісного продовольства, а у випадку необхідності вилучати та утилізувати низькопробну та фальсифіковану продукцію. Вважаємо за необхідне забезпечити чіткі вимоги до якісних параметрів експортованого продовольства шляхом вивчення умов цільових ринків і доведення відповідної інформації до виробників, а також здійснення державного контролю за якістю сільськогосподарської продукції. При цьому вказані функції доцільно покладати на незалежних сертифікаторів Міністерства аграрної політики України [5].

Сільськогосподарські підприємства України опиняються в нерівноправна становищі в умовах тиску зарубіжної пропозиції, сформованої на основі дотацій та субсидій. Тому доцільним є вирішення проблем забезпечення рівноправних умов для функціонування вітчизняних та зарубіжних суб'єктів підприємництва.

Одним із засобів посилення конкурентних позицій на зарубіжних ринках є експортні кредити. Які можуть впливати на рішення імпортерів шляхом забезпечення доступу до фінансових ресурсів, що знижує загальні витрати на імпорт відповідних видів сільськогосподарської продукції [6].

Досягати стійких конкурентних переваг в умовах світових аграрних ринків спроможні інтегровані формування. З метою зміцнення глобальних маркетингових позицій фірми-лідери можуть згуртовувати навколо себе окремих підприємців. Також необхідно сформувати систему

спеціалізованих експортних організацій та установ, здатних своєчасно реагувати на зміни ситуації на глобальних ринках, інформувати виробників про перспективні маркетингові ніші, здійснювати заходи стимулювання збуту вітчизняного продовольства.

Висновки. Отже, механізми управління конкурентоспроможністю вітчизняного сільського господарства повинен забезпечувати інформаційний моніторинг кон'юнктури світового ринку, своєчасно реагувати на загрози з боку глобальних конкурентів, визначати технологічну та організаційно-економічну адаптивність аграрних підприємств, сприяти створенню системи цінностей експортоорієнтованих галузях, підтримувати функціонування ефективності маркетингових логістичних мереж, а також гарантувати відповідні інституціональні зміни.

Бібліографічний список

1. Школьний О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: Монографія. / О.О. Школьний – Умань: Видавництво УДАУ, 2007. – 308 с.
2. Гайдучкий П.І. Розвиток багатокладного господарювання та конкурентоспроможного агропромислового виробництва / П.І Гайдучкий // Економіка АПК. – 2001. – №4. – С. 19-22.
3. Кваша С. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу України до СОТ/ С. М. Кваша, О. Лука // Економіка АПК. – 2003. – №10. – С. 79-85.
4. Дегтярьова Ю.В. Роль інвестицій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств/ Ю.В. Дегтярьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №12. – С 61-64
5. Слепцов Ю. Міжнародні стандарти в сільському господарстві / Ю. Слепцов // Пропозиція. – 2008. – №8. – С. 20-22
6. Кваша С. М. Першочергові завдання аграрної науки зі вступом України до СОТ /С. М. Кваша // Пропозиція. – 2008. – №6. – С. 16-20.

Л.В. Клименко

Удосконалення механізму управління конкурентоспроможністю підприємств експортоорієнтованих галузей АПК

У статті досліджуються теоретико-методичні аспекти механізму управління конкурентоспроможністю експортоорієнтованих галузей АПК. Передумови застосування методів стратегічного управління конкурентоспроможністю розглядаються в контексті інституційної структури в системі аграрного підприємництва. Висвітлено напрями формування ефективних економічних механізмів мотивації якості в експортоорієнтованих галузях. Намічені шляхи адаптації аграрних формувань до умов глобального економічного середовища.

Л.В. Клименко

Усовершенствования механизма управления конкурентоспособностью предприятий экспортоориентированных отраслей АПК

В статье исследуются теоретико-методические аспекты механизма управления конкурентоспособностью экспортоориентированных отраслей АПК. Предпосылки применения методов стратегического управления конкурентоспособностью рассматриваются в контексте совершения институциональной структуры в системе аграрного предпринимательства. Высветлены направления формирования эффективных экономических механизмов мотивации качества в ориентированных на экспорт отраслях АПК. Намечены пути адаптации аграрных предприятий к условиям глобальной экономической среды.

L. V. Klimenko

Improvement of mechanism of management of enterprises of eksportoorientovanikh industries of APK a competitiveness.

In the article probed teoertiko-methodical aspects of mechanism of management of eksportoorientovanikh industries of APK a competitiveness. . Pre-condition for the application of competitive methods in strategic management are considered in the context of the efficient economic mechanisms of quality motivation in excport-oriented industries were highlighted. The approaches to the adaptation of agricultural enterprises to the conditions of global economic environment were determined.